

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utbildningsutskottet regeringens förslag i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) inom utgiftsområde 15 Studiestöd och motioner som rör statens budget för 2015. Bland motionerna finns alternativa budgetförslag från allianspartierna, dvs. Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna respektive Sverigedemokraterna.

Utskottet tillstyrker motionerna 2014/15:2574 yrkande 10 och 2014/15:2840 yrkandena 1–5 samt tillstyrker delvis motion 2014/15:2575 yrkande 16 från allianspartierna som innehåller förslag om anslag för utgiftsområdet och avstyrker budgetpropositionen i motstående delar. Regeringens förslag tillstyrks i de delar som inte mött invändningar i de motioner som tillstyrks av utskottet.

Utgifterna för utgiftsområdet uppgår därmed till 20 302 280 000 kronor för 2015. Utskottet tillstyrker regeringens förslag om bemyndiganden om ekonomiska åtaganden m.m. Utskottet föreslår ett nytt anslag: 1:7 *Examenspremie*.

Vidare tillstyrker utskottet regeringens förslag om ändring i studiestödslagen (1999:1395). Lagförslaget innebär att studiemedlens totalbelopp höjs med 1 001 kronor per studiemånad för en heltidsstuderande. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.

Samtliga övriga motionsförslag som behandlas i betänkandet avstyrks.

Utskottet har följt upp budgetpropositionen för utgiftsområdet i olika avseenden och gör ett antal bedömningar.

Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har inte deltagit i anslagsbeslutet. Dessa partier redovisar i stället sina ställningstaganden i två särskilda yttranden (S, MP, V) och (SD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Budgetprocessen i riksdagen.....	4
Betänkandets disposition.....	5
Bakgrund.....	5
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Anslag inom utgiftsområde 15.....	8
Uppföljning av budgetpropositionens resultatredovisning m.m.	10
Resultat.....	14
Anslag och bemyndiganden inom utgiftsområde 15 Studiestöd.....	19
1:1 Studiehjälp.....	20
1:2 Studiemedel.....	22
1:3 Avsättning för kreditförluster.....	26
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor.....	30
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	32
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	33
1:8 Centrala studiestödsnämnden.....	34
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd.....	36
1:7 Examenspremie (nytt anslag).....	36
Lagförslag om ändring i studiestödslagen.....	37
Särskilda yttranden.....	39
1. Anslag inom utgiftsområde 15 (S, MP, V).....	39
2. Anslag inom utgiftsområde 15 (SD).....	42
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	44
Propositionen.....	44
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15.....	44
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens och oppositionspartiernas anslagsförslag.....	46
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets anslagsförslag.....	47
<i>Bilaga 4</i>	
Regeringens lagförslag.....	48

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Anslag inom utgiftsområde 15

a) Anslagen för 2015

Riksdagen anvisar, med de anslagsvillkor utskottet anger, anslagen för 2015 inom utgiftsområde 15 enligt utskottets förslag i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 10 och 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkandena 1–5, bifaller delvis proposition 2014/15:1 utgiftsområde 15 punkt 4 och motion 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 16 och avslår motion 2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 1.

b) Lagförslaget

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) med den ändringen att siffrorna ”2,8” ska bytas ut mot ”2,80”. Därmed bifaller riksdagen proposition 2014/15:1 utgiftsområde 15 punkt 1.

c) Bemyndiganden

Riksdagen bemyndigar regeringen att

1. under 2015 för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2016,
2. under 2015 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 206 000 000 000 kronor. Därmed bifaller riksdagen proposition 2014/15:1 utgiftsområde 15 punkterna 2 och 3.

Stockholm den 16 december 2014

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S)*, Christer Nylander (FP), Tomas Tobé (M), Thomas Strand (S)*, Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S)*, Stefan Jakobsson (SD)*, Camilla Waltersson Grönvall (M), Håkan Bergman (S)*, Ulrika Carlsson i Skövde (C), Jabar Amin (MP)*, Michael Svensson (M), Gunilla Svantorp (S)*, Carina Herrstedt (SD)*, Daniel Riazat (V)*, Annika Eclund (KD) och Roza Güclü Hedin (S)*.

* Avstår från ställningstagande under punkt 1, se särskilt yttrande.

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2014/15:1 utgiftsområde 15 Studiestöd med förslag till anslag m.m. för budgetåret 2015. Utskottet behandlar även ett antal motioner från den allmänna motionstiden 2014 som gäller anslagen eller som bedöms ha anslagseffekt budgetåret 2015.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslaget i bilaga 4. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

En sammanställning av regeringens förslag till anslag för 2015 och oppositionspartiernas avvikelser i förhållande till regeringens förslag finns i bilaga 2. Utskottets förslag – som överensstämmer med allianspartiernas förslag – till beslut om anslagsfördelning för 2015 inom utgiftsområde 15 Studiestöd finns i bilaga 3.

Under beredningen av ärendet informerade företrädare för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) den 10 november 2014 i enlighet med 10 kap. 4 § riksdagsordningen utskottet om förslagen om avskaffad åldersavskrivning för studielån och återkrav av studiemedel och förslaget om examenspremier till vissa lärare.

Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

Budgetprocessen i riksdagen

Rambeslutsprocessen

Budgetprocessen innebär bl.a. att riksdagen i första steget i budgetprocessen fastställer en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen anger det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (11 kap. 18 § riksdagsordningen).

Riksdagen beslutade den 3 december 2014 att fastställa utgiftstak, utgiftsramar och inkomster på statens budget enligt ett förslag som lagts fram i en reservation från Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna (bet. 2014/15:FiU1 res. 3, rskr. 2014/15:29). För utgiftsområde 15 Studiestöd innebär det att ramen för 2015 är fastställd till 20 302 280 000 kronor. Det är inom denna ram som utskottet i detta ärende ska lägga fram förslag om anslagen för 2015.

Uppföljning av regeringens resultatredovisning

Enligt budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat.

I utskottets beredning av ärenden ingår uppgiften att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut (4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottets uppföljning ingår att behandla resultatinformation som regeringen presenterar. Riksdagen har beslutat om riktlinjer för bl.a. den löpande uppföljningen av regeringens resultatredovisning (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21). Av riktlinjerna framgår att riksdagen beställer och tar emot information om resultatet av statens verksamhet.

Utskottet har mot den bakgrunden analyserat regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 15 Studiestöd i budgetpropositionen. Analysen har syftat till att vara ett underlag för utskottets behandling av budgetpropositionen och för den fortsatta mål- och resultatdialogen med regeringen.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att inledningsvis behandlas utskottets ställningstagande till anslagen, lagförslaget m.m. och motioner inom utgiftsområde 15 Studiestöd. Därefter följer en uppföljning av budgetpropositionen för 2015 i olika avseenden, bl.a. i fråga om regeringens resultatredovisning till riksdagen. Slutligen redovisar utskottet sina närmare skäl för att tillstyrka regeringens förslag om anslag, lagförslag m.m. och avstyrka motioner under respektive anslag.

Bakgrund

Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 15 Studiestöd omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

Inom utgiftsområdet föreslås att medel ska anvisas för

- studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg för studerande inom främst gymnasieskolan
- studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag för studerande med barn
- statens utgifter för räntor för studielån som tagits i Riksgäldskontoret

- inleverans av kapital till Riksgäldskontoret till följd av avskrivning av studielån som tagits före 2014 och avsättning för förväntade förluster på utlåning fr.o.m. 2014
- kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning
- bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk
- bidrag till vissa studiesociala ändamål
- administration av studiestöd
- hantering av överklaganden vid ÖKS.

Vissa studiestöd är rättighetsstyrda. Detta innebär att anslagsbelastningen, förutom av reglerna för lån och bidrag, främst är beroende av antalet studerande i utbildningar som berättigar till studiestöd, de studerandes val att ansöka om studiestöd, räntekostnader för den totala studielåneskulden i Riksgäldskontoret och avsättning för förväntade förluster vid nyutlåning. Utgiften för vissa andra studiestöd begränsas av anvisade eller tilldelade medel och efterfrågan på dessa stöd.

Bestämmelserna som reglerar rätten till studiehjälp och studiemedel samt återbetalningen av studielån finns främst i studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655) samt i CSN:s föreskrifter. Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning regleras i förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan. Bidrag till kostnader vid viss föräldrautbildning i teckenspråk regleras i förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar. I förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning regleras s.k. lärlingsersättning.

Övrigt

Anslag som pris- och löneomräknas föreslås minska 2015 för att bidra med finansiering till prioriterade satsningar. För 2016 beräknas anslagen minska ytterligare till följd av denna åtgärd.

Enligt 6 kap. 1 § första stycket budgetlagen (2011:203) får regeringen, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare budgetår än det budgeten avser. Inom utgiftsområde 15 finns ett förslag om beställningsbemyndigande under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* under olika anslag. Förslaget innebär således att regeringen ska få göra åtaganden under 2015 som medför utgifter under 2016 eller därefter. För varje bemyndigande anges ett högsta belopp samt hur många år framåt åtagandena får avse. Regeringen föreslår också att riksdagen ska bemyndiga regeringen att besluta om att ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag till åtta anslag inom utgiftsområde 15 Studiestöd. För anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* föreslår regeringen att den ska bemyndigas att göra beställningar som medför behov av anslag under 2015. Regeringen föreslår vidare att den ska bemyndigas att under 2015 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån.

Vidare föreslår regeringen en ändring i studiestödslagen (1999:1395). Förslaget innebär att studiemedlens totalbelopp höjs med 1 001 kronor per studiemånad.

Utskottets överväganden

Anslag inom utgiftsområde 15

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen anvisar anslagen, med de anslagsvillkor som utskottet anger, för 2015 inom utgiftsområde 15 Studiestöd i enlighet med utskottets förslag, antar regeringens förslag till ändring av studiestödslagen (1999:1395) och lämnar de bemyndiganden som regeringen har begärt. Utskottet föreslår ett nytt anslag: 1:7 *Examenspremie*. Regeringens och Sverigedemokraternas alternativa förslag till anslagsfördelning avslås.

Jämför särskilda yttrandena 1 (S, MP, V) och 2 (SD).

Propositionen

Regeringen har föreslagit åtta anslag inom utgiftsområde 15 Studiestöd för 2015 (punkt 4 i propositionen). Förslaget återfinns i betänkandets bilaga 2. Regeringen föreslår vidare att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395). Regeringen har också lämnat förslag om bemyndiganden i punkterna 2 och 3 i propositionen.

Förslagen återfinns i betänkandets bilaga 1.

Motionerna

Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna respektive Sverigedemokraterna har i sina motioner för vissa anslag föreslagit alternativ till regeringens förslag. En sammanställning av oppositionspartiernas två alternativa förslag till anslag inom utgiftsområde 15 Studiestöd finns i betänkandets bilaga 2.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen beslutade den 3 december 2014 att fastställa utgiftstak, utgiftsramar och inkomster på statens budget enligt ett förslag som lagts fram i en reservation från allianspartierna, dvs. Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna (bet. 2014/15:FiU1 res. 3, rskr. 2014/15:29). För utgiftsområde 15 Studiestöd innebär det att ramen för 2015 är fastställd till 20 302 280 000 kronor.

Riksdagens beslut om utgiftsram för utgiftsområde 15 innebär att utbildningsutskottets förslag om anslag för 2015 sammantaget måste hålla sig inom den nu fastställda ramen. Utskottet kan inledningsvis konstatera att endast det förslag om anslagsfördelning som läggs fram i motion

2014/15:2840 (M, C, FP, KD) uppfyller detta krav. Förslaget i budgetpropositionen om anslagsfördelningen inom utgiftsområdet innebär däremot att ramen överskrids med sammanlagt 875 027 000 kronor. Det är emellertid möjligt för utskottets ledamöter att under ärendets beredning lägga fram reviderade förslag om anslag som utgår från propositionen eller motionsförslaget men sammantaget håller sig inom den beslutade ramen. Några sådana förslag har inte presenterats.

Som framgår av utskottets förslag till riksdagsbeslut tillstyrker utskottet motionerna 2014/15:2574 yrkande 10 och 2014/15:2840 yrkandena 1–5 och tillstyrker delvis motion 2014/15:2575 yrkande 16 från allianspartierna med de anslagsvillkor som framgår under respektive ställningstagande. Utskottet tillstyrker punkterna 1–3 och delvis punkten 4 i propositionen och avstyrker motion 2014/15:2954 (SD) yrkande 1. Utskottet föreslår ett nytt anslag: 1:7 *Examenspremie*. Regeringens förslag tillstyrks i de delar som inte mött invändningar i de motioner som tillstyrks av utskottet. Utskottets förslag till anslag – som alltså överensstämmer med allianspartiernas förslag – för budgetåret 2015 inom utgiftsområde 16 återfinns i betänkandets bilaga 3.

Utbildningsutskottet kan mot den redovisade bakgrunden konstatera att det saknas skäl att mer detaljerat överväga de anslagsförslag i budgetpropositionen som avviker från förslaget i motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD). Nedan redogörs det närmare för innehållet i propositionen och motionerna när det gäller anslagen m.m. och bakgrunden till utskottets ställningstagande samt de anslagsvillkor utskottet anger.

Uppföljning av budgetpropositionens resultatredovisning m.m.

Utskottets bedömning i korthet

Utskottet har följt upp budgetpropositionen i olika avseenden. Den kapitelföljd som används i budgetpropositionen för utgiftsområde 15 (först resultatredovisningen, därefter politikens inriktning och sist budgetförslaget) tydliggör kopplingen mellan resultat och budgetförslag på ett bra sätt. Det anges på ett tydligt och pedagogiskt sätt vilka indikatorer som har valts ut för att bedöma måluppfyllelsen för studiestödet. För varje indikator anges vilken del av måluppfyllelsen den mäter: studiestödets rekryterande effekt, studiestödets utjämnande effekt eller studiestödets effekt på samhällsekonomin. Kopplingen mellan målen för utgiftsområdet och resultatredovisningen tydliggörs på så vis på ett förtjänstfullt sätt. Utskottet är positivt till den systematiska genomgången av indikatorerna i resultatanalysen och bedömningen av måluppfyllelsen samt att analysen strukturerats efter målen för studiestödet.

Bakgrund

Enligt budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen beslutat. Som en del i beredningen av budgetpropositionen följer utskottet upp regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen för utgiftsområde 15. Uppföljningen genomförs av utskottets styrgrupp för uppföljning och utvärdering (prot. utskottssammanträde 2014/15:3). Den är ett underlag för utskottets behandling av budgetpropositionen och för den fortsatta mål- och resultatdialogen med regeringen. Utgångspunkten är budgetpropositionens struktur och utformning. Syftet är att öka läsbarheten och tydliggöra informationen så att utskottet har ett bra underlag inför sitt ställningstagande till budgetförslaget och en god förståelse av utgiftsområdet. Propositionen följs upp i följande avseenden: budgetpropositionens struktur, resultatredovisningens utformning och anslagens ändamål.

Propositionen

Budgetpropositionens struktur

Budgetpropositionen för utgiftsområde 15 består av regeringens förslag till riksdagsbeslut (lagändring, bemyndiganden till regeringen och ramanslagen för budgetåret) i kapitel 1 och lagförslag i kapitel 2.

Kapitel 3 består av åtta avsnitt. Inledningsvis anges utgiftsområdets omfattning i avsnitt 3.1 (utgifter för olika former av ekonomiskt stöd till

enskilda under studier, utgifter för vissa studiesociala insatser och utgifter för hanteringen av studiestöden). Därefter följer en tabell över utgiftsområdets utgiftsutveckling i avsnitt 3.2 (tabell 3.1, s. 14) och en beskrivning av studie-stödsverksamheten (studiestöden och studiestödsadministrationen) i avsnitt 3.3. På två särskilda uppslag finns det en kort beskrivning av verksamheten respektive lånesystemet i varsin grå faktaruta.

Målen för studiestödet anges i avsnitt 3.4. De slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96).

Resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten redovisas i ett eget avsnitt (avsnitt 3.5) som i sin tur är indelat i nio delavsnitt (avsnitt 3.5.1–3.5.9). I respektive delavsnitt anges vilka indikatorer som har valts ut för att mäta måluppfyllelsen. I avsnitt 3.6 görs en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet.

Politikens inriktning, dvs. reformer och satsningar, beskrivs i avsnitt 3.7, bl.a. ändring av studiemedelsbeloppet och särskilda satsningar.

Budgetförslaget finns i avsnitt 3.8. Inom utgiftsområde 15 finns åtta ramanslag, anslagen 1:1–1:9 (anslaget 1:7 saknas i nummerserien av budgetadministrativa skäl). Anslagen avser utgifter för studiestöd och studiestödsadministration (myndigheternas förvaltningsutgifter) samt utgifter för studiemedelsräntor och avsättning för kreditförluster.

Resultatredovisningens utformning

I propositionen delas resultatredovisningen in i nio delavsnitt (avsnitt 3.5.1–3.5.9): Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige, Vuxna studerande på grundskolenivå och gymnasial nivå i Sverige, Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige, Studerande utomlands, Studerande med barn, Studieekonomi, Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning, Låntagare och den totala studieskulden samt Studiestödsadministration.

Resultaten för varje studiestöd redovisas per studerandegrupp fördelat på grundskolenivå och gymnasial nivå (t.ex. kommunal vuxenutbildning och folkhögskoleutbildning) respektive eftergymnasial nivå (t.ex. högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning). Resultaten presenteras genomgående med kön som övergripande indelningsgrund. Vidare redogörs särskilt för studieekonomi, studerande utomlands, studerande med barn, lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning, låntagare och den totala studieskulden samt studiestödsadministrationen.

I respektive avsnitt anges vilka indikatorer som har valts ut för att mäta måluppfyllelsen. Samma indikator kan också mäta flera delar av måluppfyllelsen. Enligt regeringen finns det en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det utjämnande målet kan närmare definieras som att studiestödet ska vara selektivt rekryterande, dvs. det bör vara utformat på ett

sådant sätt att det i vissa fall specifikt riktar sig till särskilda grupper. Regeringen menar att det därför är naturligt att en liknande eller i förekommande fall samma indikator används för att mäta olika delar av målpuppfyllelsen.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har haft i uppdrag att utveckla uppföljningen av studiestödsutnyttjandet bland vuxna studerande genom att dels redovisa andelen av de studerande som studerar med studiemedel, dels utreda hur nyttjandet kan speglas för de studerande som har rätt till studiemedel (U2014/4664/SF). I relevanta avsnitt presenterar regeringen därför i årets budgetproposition en indikator för att mäta studiestödsutnyttjandet bland de studerande och resultaten av denna indikator. Regeringen anger att arbetet med att utveckla resultatredovisningen i denna del, bl.a. i fråga om tidsserier och kompletterande indikatorer, kommer att fortsätta.

I avsnitt 3.6 görs en sammanfattande bedömning av målpuppfyllelsen inom utgiftsområdet.

Regeringen informerar även om att det pågår en översyn av målen för studiestödet i syfte att tydliggöra jämställdhetsperspektivet (prop. 2014/15:1 avsnitt 3.7 Politikens inriktning s. 35).

Utskottets bedömning

Utskottet välkomnar de förändringar av redovisningen som regeringen har gjort med anledning av de iakttagelser som utskottet har fört fram i de tre senaste budgetbetänkandena och ser positivt på att Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) fortsätter arbetet med att utveckla mål- och resultatredovisningen i budgetpropositionen. Utskottet har förståelse för att det är ett långsiktigt arbete och sätter stort värde på en fortsatt dialog. I det följande redovisas de iakttagelser som utskottet gjort med anledning av budgetpropositionen för 2015. Uppföljningen fokuserar liksom tidigare år på form- och strukturfrågor i syfte att öka läsbarheten och förståelsen av utgiftsområdet.

Budgetpropositionens struktur

Utskottet anser, liksom tidigare, att den kapitelföljd som används för utgiftsområde 15 (först resultatredovisningen, därefter politikens inriktning och sist budgetförslaget) tydliggör kopplingen mellan resultat och budgetförslag på ett bra sätt.

Utskottet ser positivt på de inledande beskrivningarna av utgiftsområdets omfattning och studiestödsverksamheten (inklusive de särskilda sidorna med grå faktarutor).

Resultatredovisningens utformning

Utskottet välkomnar den översyn av målen för studiestödet som pågår i syfte att tydliggöra jämställdhetsperspektivet. Utskottet kan samtidigt konstatera att resultatet, som tidigare, genomgående presenteras med kön som övergripande indelningsgrund.

Utskottet välkomnar den nya indikator som CSN har utvecklat för att följa upp studiestödsutnyttjandet och ser fram emot att ta del av resultatet av det fortsatta utvecklingsarbetet.

Utskottet kan återigen konstatera att det i resultatredovisningen finns uppgifter om verksamheternas omfattning och kostnader som inte ligger till grund för en bedömning av måluppfyllelsen, men som enligt utskottets mening ändå är intressanta och viktiga att ha med för att kunna följa utvecklingen inom utgiftsområdet.

Enligt budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen redovisa de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat (10 kap. 3 §). Liksom tidigare anges det i årets budgetproposition på ett tydligt och pedagogiskt sätt vilka indikatorer som har valts ut för att bedöma måluppfyllelsen för studiestödet. För varje indikator anges vilken del av måluppfyllelsen den mäter: studiestödets rekryterande effekt, studiestödets utjämnande effekt eller studiestödets effekt på samhällsekonomin. Utskottet menar, liksom tidigare, att kopplingen mellan målen för utgiftsområdet och resultatredovisningen på så vis tydliggörs på ett förtjänstfullt sätt. Utskottet är, liksom tidigare, positivt till den systematiska genomgången av indikatorerna i resultatanalysen och bedömningen av måluppfyllelsen samt att analysen strukturerats efter målen för studiestödet. Det vore enligt utskottet önskvärt med en ännu tydligare koppling till politikens inriktning där det är möjligt, så att man kan följa en röd tråd genom budgetpropositionens olika delar.

Utskottet efterfrågade förra året en utvecklad kommentar i de fall samma indikator mäter flera delar av måluppfyllelsen, t.ex. studiestödets såväl rekryterande som utjämnande effekt (bet. 2013/14:UbU1 s. 12). Utskottet välkomnar att en sådan kommentar nu har lämnats i inledningen av avsnitt 3.5 Resultatredovisning (prop. 2014/15:1 s. 18) och i avsnitt 3.5.7 Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning (prop. 2014/15:1 s. 26).

Anslagens ändamål

Statsbudgetens anslag utgör riksdagens viktigaste instrument för att fördela medel till olika ändamål (Budgetlagsutredningen, SOU 1996:14 s. 134). Enligt regeringsformen får anslag inte användas på annat sätt än vad riksdagen har bestämt (9 kap. 2 §). Utformningen av anslagens ändamål sågs över genomgående i hela budgetpropositionen för 2014 i syfte att göra den tydligare och mer enhetlig (prop. 2013/14:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.5 s. 677–678). En ny rubrik – Ändamål – infördes i anslutning till tabellen för anslagsutvecklingen för respektive anslag. Vid behov kunde

kompletterande information läggas till som var nödvändig för förståelsen av anslagets ändamål, men som inte var en del av ändamålet.

När det gäller anslag som används för förvaltningsutgifter efterfrågade utskottet förra året någon form av information om den aktuella myndighetens uppgifter, t.ex. en hänvisning till myndighetens instruktion. Utskottet välkomnar att en sådan hänvisning nu har lagts till i anslagen för Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) under rubriken Kompletterande information direkt efter rubriken Anslagets ändamål.

Resultat

Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96). Studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Studiestödet ska verka rekryterande och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödssystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara riktiga, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

Omfattning och kostnader

Under 2013 fick ca 937 000 studerande, 55 procent kvinnor och 45 procent män, någon form av studiestöd. Det totala antalet låntagare var nästan 1,5 miljoner personer. Utgifterna på statens budget för verksamheten uppgick under 2013 till ca 20,5 miljarder kronor. Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade under 2013 från 194,4 miljarder kronor till 198,2 miljarder kronor.

Centrala studiestödsnämndens (CSN) verksamhet finansieras i huvudsak via förvaltningsanslag och med inbetalda administrativa avgifter. Av intäkterna, som totalt uppgick till 826 miljoner kronor under 2013, bestod drygt 35 procent av anslag (291 miljoner kronor) och knappt 64 procent av avgifter (531 miljoner kronor). Inbetalda avgifter bestod främst av expeditonsavgifter, uppläggningsavgifter och påminnelseavgifter.

Utgifterna för verksamheten vid Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) uppgick under 2013 till ca 12,5 miljoner kronor. ÖKS hanterade under året drygt 5 200 ärenden, en minskning med ca 1 700 ärenden jämfört med föregående år.

Resultat

Regeringens resultatanalys för studiestödet presenteras nedan. Analysen utgår från målen för studiestödet och de olika delar av måluppfyllelsen som indikatorerna mäter: studiestödets rekryterande effekt, studiestödets utjämnande effekt eller studiestödets effekt på samhällsekonomin. Mot bakgrund av de indikatorer som har redovisats i budgetpropositionen (avsnitt 3.5.1–3.5.9) gör regeringen en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet. De indikatorer som regeringen återger i analysen markeras med kursiv stil nedan. För studiestödsadministrationen redovisas inte någon indikator, men regeringen kommenterar ärendehanteringens vid Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS).

Studiestödets rekryterande effekt

Studiestödet ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Antalet studerande med studiehjälp har fortsatt att minska under 2013, vilket kan förklaras av minskande ungdomskullar.

Under 2013 studerade totalt ca 472 000 personer med studiemedel, vilket är en ökning med ca 4 800 personer sedan 2012.

Antalet vuxna studerande med studiemedel på grundskolenivå var i stort sett oförändrat mellan 2012 och 2013. Sett över en femårsperiod har antalet studiemedelstagare på grundskolenivå varierat med mellan 22 800 personer och 24 100 personer per år. *Antalet vuxna studerande med studiemedel på gymnasial nivå* ökade dock med ca 2 500 personer och uppgick till 112 600 personer under 2013. Antalet studiemedelstagare på denna nivå har också varierat mer under den senaste femårsperioden (mellan 105 200 personer och 114 700 personer per år). Variationen beror till stor del dels på att det tillkom fler utbildningsplatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux) under 2009–2013, dels på att den tillfälliga satsningen på den högre bidragsnivån inom yrkesvux under 2009 och 2010 är avslutad.

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. *Antalet studerande på grundskolenivå med den högre bidragsnivån*, 13 300 personer under 2013, var oförändrat jämfört med föregående år. Även andelen studiemedelstagare med den högre bidragsnivån, 58 procent, var oförändrad.

Antalet studerande på gymnasial nivå med den högre bidragsnivån, 33 000 personer, har dock ökat något under samma tidsperiod. Även andelen studiemedelstagare med den högre bidragsnivån på gymnasial nivå, 29 procent, har ökat något. Sett över en femårsperiod har antalet studerande med den högre bidragsnivån minskat med knappt 3 procent på grundskolenivå, medan antalet har ökat med 16 procent på gymnasial nivå. Totalt sett har antalet studerande med den högre bidragsnivån ökat med 10 procent under tidsperioden. Ökningen kan sannolikt delvis förklaras av de tillfälliga satsningarna på den högre bidragsnivån under tidsperioden.

Statistik från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) visar att antalet sökande till högskolan fortsätter att öka, men att antalet som antogs höstterminen 2013 minskade jämfört med föregående läsår. Trots detta har *antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå* aldrig varit högre, vilket bedöms bero på demografiska faktorer och det rådande arbetsmarknadsläget för ungdomar. Sett till åldersstrukturen har andelen studiemedelstagare yngre än 25 år minskat under 2013 efter att ha ökat kontinuerligt sedan 2007. Nu ökar i stället andelen studiemedelstagare i åldern 25–34 år.

Minskningen av gruppen yngre än 25 år beror främst på att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan blir mindre och att det därför inte längre sker ett lika stort tillskott av yngre studerande. Fortfarande är dock mer än hälften av studiemedelstagarna (55 procent) yngre än 25 år.

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Detta bidrar till att Sverige har en hög andel studerande som förlägger delar av eller hela sin utbildning utomlands. Regeringen anser att det är betydelsefullt att studiestödssystemet fungerar effektivt även vid utlandsstudier och att utlandsstudier underlättas. *Antalet utlandsstuderande med studiemedel*, 33 600 personer under 2013, var det högsta antalet någonsin. Det var också det femte året i rad som antalet ökade efter flera år med ett minskande antal. Ökningen beror sannolikt på att det är stora ungdomskullar som har lämnat gymnasieskolan de senaste åren. Antalet sökande per plats vid svenska utbildningar kan enligt regeringen antagligen också förklara ökningen.

För att studiemedlet ska ha en rekryterande verkan är det viktigt att studiemedlets värde står sig i relation till kostnadsläget i samhället. En jämförelse med konsumentprisindex som CSN har gjort visar att *studiemedlets allmänna köpkraft* under 2013 var den högsta sedan studiemedelssystemet infördes i mitten av 1960-talet. De höjningar av studiemedlens lånedel som skett 2010 och 2011 har bidragit till den ökade köpkraften.

Lånebenägenheten har minskat sedan studiestödsreformen 2001.¹ Den långsiktiga minskningen av lånebenägenheten kan bl.a. förklaras av att de studerande efter studiestödsreformen 2001 gör en mer rationell bedömning av kostnaderna för lånet. Sedan 2011 har dock lånebenägenheten ökat med knappt 1 procent och 2013 var den 68 procent. Förändringen är liten, så det går ännu inte att prata om ett trendbrott. Åldersstrukturen på studiemedelstagarna har dessutom förändrats, vilket enligt regeringen kan förklara utfallet. Studerande under 20 år och äldre studerande över 49 år är de som mest sällan tar lån. Yngre studerande har ofta stöd från föräldrar som bidrar ekonomiskt till den studerandes uppehälle under studietiden. Äldre studerande har oftare än andra ekonomiskt stöd från en partner eller har arbetsinkomster.

¹ Antalet studerande som tar studielån i förhållande till antalet studerande med studiebidrag visar lånebenägenheten.

Inom studiemedelssystemet finns det ett tilläggs lån som syftar till att rekrytera något äldre studerande som tidigare har arbetat innan studierna. *Antalet och andelen studerande med tilläggs lån* har minskat de senaste åren trots att antalet studerande med studiemedel har ökat. Detta kan främst förklaras av åldersstrukturen på studiemedelstagarna. Antalet studerande som är under 25 år, och som därmed inte kan få tilläggs lån, har ökat mer än antalet äldre studerande under de senaste åren. Under 2013 har dock andelen studiemedelstagare yngre än 25 år minskat på eftergymnasial nivå. Detta kan förklara att antalet studerande med tilläggs lån är oförändrat jämfört med 2012.

Studiestödet är ett viktigt verktyg för att öka deltagandet i och bredda rekryteringen till utbildning. Dessutom är studiestödet en betydelsefull faktor för att möjliggöra omställningar i arbetslivet. Antalet studiestödstagare på samtliga utbildningsnivåer kan fortsatt anses vara på en hög nivå. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisats är det regeringens samlade bedömning att målet om studiestödets rekryterande effekt har uppfyllts.

Studiestödets utjämnande effekt

Inom studiestödssystemet finns det flera olika stödformer som syftar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Studiestödet ska verka selektivt rekryterande, dvs. göra att individer från vissa grupper som annars inte skulle ha påbörjat studier gör det.

Studerande inom gymnasieskolan kan få ett extra tillägg som syftar till att öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Resultaten från 2013 visar att ett ökat antal studerande fick det extra tillägget. Ökningen av det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2013. Resultatet av en undersökning som CSN genomförde under 2012 visar att gruppen med extra tillägg har genomgått andra förändringar över tid. Det är nu oftare fråga om studerande barn i nyanlända familjer eller ensamkommande flyktingbarn, jämfört med tidigare då de studerande levde i hushåll med en ensamstående förälder. En hög andel är också födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. En viktig förklaring till gruppens förändring är enligt regeringen att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten av 1990-talet. Detta har inneburit att familjer med realinkomster som tidigare gav rätt till extra tillägg inte längre kan beviljas stödet.

Studiemedlens rekryterande kraft varierar mellan olika studerandegrupper. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Inom studiemedelssystemet finns *tilläggsbidraget till studerande med barn* som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Den minskning av studerande med tilläggsbidrag som skett mellan 2010–2012 har nu stannat av. Minskningen berodde på att antalet yngre studerande ökade samtidigt som antalet äldre studerande minskade. Antalet studerande som fick tilläggsbidrag

är nu oförändrat jämfört med 2012. Detta beror främst på att tillskottet av yngre studerande inte längre är lika stort.

En högre andel av studerande med högskoleutbildade föräldrar är mer benägna att påbörja studier även om studiemedlen inte fanns, jämfört med studerande som har föräldrar med högst gymnasial utbildning eller motsvarande.

Mot bakgrund av resultatet av de indikatorer som redovisats bedömer regeringen att målet om studiestödets utjämnande effekt har uppnåtts.

Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Studiestödssystemet måste vara långsiktigt samhällsekonomiskt hållbart. Det är därför viktigt att de utbetalningar som görs från systemet är riktiga och att den del av studiestödet som består av lån återbetalas fullt ut.

Nästan 1,5 miljoner personer i Sverige, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män, har i dag en studieskuld. Detta motsvarar ungefär en fjärdedel av befolkningen mellan 20 och 65 år. Ökningen av antalet låntagare har fortsatt under 2013.

Utgångspunkten för samtliga återbetalningssystem är att låntagarna ska betala tillbaka sina skulder. Alltför hårda krav på återbetalning får dock inte avskräcka från studier och motverka studiemedlens rekryterande effekt. Därför finns vissa trygghetsregler inbyggda i samtliga lånesystem.

Antalet låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp ökade under 2013 jämfört med föregående år, och ökningen är den första sedan 2004. CSN har i en tidigare studie visat att många som har rätt till en nedsättning av årsbeloppet låter bli att ansöka om detta. Cirka 71 procent betalar av på sina lån i den takt som betalningsplanen föreskriver. Det är dock problematiskt om låntagare drabbas av betalningsproblem som skulle kunnat undvikas om låntagaren i stället hade ansökt om en nedsättning av årsbeloppet.

Värdet av det skuldbelopp som avskrevs under 2013 ökade jämfört med 2012. Den största delen av ökningen kan hänföras till återbetalningspliktiga studielån som togs under perioden 1989–2001. Även det avskrivna beloppet för annuitetslån ökade under 2013, medan det fortsatte att minska för den äldsta lånetypen studiemedel. När det gäller annuitetslånen är de främsta orsakerna till avskrivning dödsfall och synnerliga skäl.

Under 2013 har de beräknade osäkra fordringarna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd varit oförändrade jämfört med föregående år. Lånetypen studielån som togs mellan 1989–2001 står fortfarande för majoriteten (58 procent) av de osäkra fordringarna. De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. Andelen bedöms som högst för den äldsta lånetypen studiemedel och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när lånet infördes 2001.

Enligt regeringens samlade bedömning utifrån de redovisade indikatorerna fungerar nuvarande lånesystem i stort sett bra och har därmed en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Det finns dock fortfarande brister i systemet när

det gäller de som är bosatta utomlands. Låntagare bosatta utomlands återbetalar sina lån i betydligt mindre omfattning än låntagare bosatta i Sverige. Av det totala belopp som under 2013 debiterades *långtagare bosatta utomlands* betalades endast 72 procent. Det var en minskning med 3 procent jämfört med 2012. Nivån har dock varit relativt konstant under en längre tid. Ungefär 28 procent av den totala fordran för dessa låntagare bedöms vidare som osäker. Tendensen att allt fler låntagare väljer att bosätta sig utomlands fortsätter. Det är därför enligt regeringen fortsatt viktigt att komma till rätta med de problem som finns i återbetalningssystemen när det gäller utlandsbosatta återbetalare.

Studiestödsadministration

För att nå målen för studiestödet krävs en studiestödsadministration som är ändamålsenlig och effektiv.

För Centrala studiestödsnämnden (CSN) har verksamhetsåret 2013 inneburit stora förändringar vad gäller utveckling av arbetssätt, kompetens och organisation. Arbetet med att förbättra resultaten inom myndighetens verksamhetsområden har fortsatt. Även om resultatet försämrats något inom vissa områden jämfört med 2012, som var ett bra verksamhetsår för myndigheten, fungerar myndigheten väl enligt regeringen och har en effektiv och rättssäker ärendehantering samt servicenivåer som leder till att de studerande på ett korrekt och snabbt sätt får de stöd de har rätt till.

Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) har under året nått ett bra resultat när det gäller hanteringen av överklaganden. Myndigheten har enligt regeringen handlagt ärendena effektivt, och handläggningstiderna har varit mycket tillfredställande.

Anslag och bemyndiganden inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Inledning

Regeringen föreslår att sammanlagt ca 21,2 miljarder kronor ska anvisas till åtta anslag inom utgiftsområde 15 Studiestöd för budgetåret 2015. Anslagsförändringarna för budgetåret 2015 inom utgiftsområde 15 beror bl.a. på att utgifterna bedöms öka på grund av föreslagna satsningar och de satsningar som riksdagen tidigare har beslutat om, av vilka flera tillfälliga satsningar har avslutats, samt förändrade volymer m.m. Utgifterna bedöms även öka på grund av förändringen av regleringsbeloppen när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften. Utgifterna bedöms minska på grund av prisbasbelopps- och ränteförändringar.

Det största anslaget inom utgiftsområde 15 är 1:2 *Studiemedel* som utgör ca 70 procent av de föreslagna medlen.

Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna föreslår ytterligare medel till anslagen 1:1 *Studiehjälp* och 1:8 *Centrala*

studiestödsnämnden. Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna föreslår minskningar på anslagen 1:2 *Studiemedel*, 1:3 *Avsättning för kreditförluster* och 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor*. Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna föreslår även ett nytt anslag kallat *Examenspremie*.

Sverigedemokraterna föreslår ytterligare medel till anslaget 1:2 *Studiemedel* och en minskning av anslaget 1:1 *Studiehjälp*.

Regeringen föreslår bemyndiganden om ekonomiska åtaganden för ett anslag: 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål*. Regeringen föreslår också att riksdagen ska bemyndiga regeringen att besluta om att ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån.

Propositionens och motionernas förslag om anslag redovisas i bilaga 2.

1:1 Studiehjälp

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 3 313 725 000 kronor till anslaget 1:1 *Studiehjälp* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor samt för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

Regeringen beräknar och föreslår förändringar på anslagsnivån enligt följande:

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån (SCB) visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att minska kraftigt under perioden 2013–2016 för att sedan plana ut. Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för såväl studiebidraget och inackorderingstillägget som det extra tillägget minska med 97 000 000 kronor under 2015.

Motionerna

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del och yrkande 2 föreslås en höjning av anslaget med

91 000 000 kronor i syfte att fördubbla lärlingsersättningen för att ytterligare öka lärlingsutbildningens attraktionskraft.

Också i flerpartimotion 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 16 begärs bl.a. en höjning av lärlingsersättningen.

I kommittémotion 2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 1 i denna del föreslås en minskning av anslaget med 15 000 000 kronor.

Utskottets ställningstagande²

Anslaget 1:1 *Studiehjälp* ökar med 91 000 000 kronor för 2015 jämfört med regeringens förslag.

När det gäller frågan om att ytterligare öka lärlingsutbildningens attraktionskraft vill utskottet inledningsvis påminna om att lärlingsutbildningen innebär en stor förändring i det svenska utbildningsväsendet, inte minst för att den till sitt innehåll är annorlunda jämfört med hur yrkesutbildningen fungerade tidigare. Utbildningsformen ställer andra krav inte bara på lärlingarna utan också på gymnasieskolorna och arbetsplatserna.

Bakgrunden till den nuvarande lärlingsutbildningen är den utbildning som efter tre års försöksverksamhet infördes hösten 2011 då en lärlingsutbildning inrättades som en ordinarie utbildningsform inom gymnasieskolan (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370–371). Under försöksverksamhetens tre läsår deltog sammanlagt ca 13 200 elever, vilket motsvarade drygt 6 procent av eleverna på ett yrkesprogram. I den reformerade gymnasieskolan har antalet lärlingar inte varit lika stort. Under vårterminen 2014 beräknades antalet till 6 500 lärlingar med utbildningskontrakt (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 82). Enligt Skolverket har antalet lärlingar ökat till 7 300 elever höstterminen 2014. Var fjärde skola med yrkesprogram erbjuder även lärlingsutbildning (pressmeddelande, Skolverket, den 11 december 2014). Utskottet välkomnar utvecklingen.

I december 2013 beslutade den förra regeringen att inrätta ett lärlingscentrum inom Skolverket med uppgiften att bl.a. främja ungdomars intresse för gymnasial lärlingsutbildning.

Skolverket arbetar för att stärka kvaliteten i den gymnasiala yrkesutbildningen genom olika insatser för att underlätta planering, genomförande och uppföljning av gymnasial lärlingsutbildning samt för att utveckla informationen om gymnasial yrkesutbildning (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 82).

Från och med den 1 januari 2014 finns en möjlighet för elever i gymnasial lärlingsutbildning att få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan söka lärlingsersättning under förutsättning att de har ett utbildningskontrakt enligt 16 kap. 11 a § skollagen (2010:800) och har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395).

² Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, FP, C, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

Lärlingsersättningen lämnas med 1 000 kronor per månad (förordningen [2013:1121] om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning). Beloppet motsvarar ca 100 kronor per dag som eleven är på arbetsplatsen. Det var den förra regeringen som beslutade att införa lärlingsersättningen och man hänvisade vid införandet till att som lärling på en arbetsplats kan eleven få ökade kostnader för resor och gemensamma måltider. Ingen elev skulle enligt den förra regeringen behöva välja bort lärlingsalternativet av ekonomiska skäl (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16 s. 70, bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104).

Statsbidrag kan lämnas för gymnasial lärlingsutbildning. Statsbidrag kan lämnas med upp till 67 500 kronor per elev och termin. Huvuddelen av medlen är avsedda för arbetsgivare som tar emot lärlingar. Det finns även möjlighet att lämna statsbidrag för kommunala utvecklingsinsatser som innebär att antalet elever i gymnasial lärlingsutbildning kan öka eller att sådan utbildning kan erbjudas (förordningen [2011:947] om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning).

Utskottet kan mot ovanstående bakgrund konstatera att det pågår myndighetsinsatser för att främja ungdomars intresse för lärlingsutbildning och att det finns ett riktat statsbidrag som kan användas till insatser för att öka antalet elever i den gymnasiala lärlingsutbildningen samt att det kan betalas ut lärlingsersättning till elever i lärlingsutbildning. Utskottet anser dock att ytterligare insatser behövs för att öka antalet elever i den gymnasiala lärlingsutbildningen och ställer sig därför bakom att 91 000 000 kronor avsätts för detta ändamål 2015. De ökade medlen innebär att lärlingsersättningen kan fördubblas fr.o.m. den 1 januari 2015. Utskottet ser inget skäl att ställa sig bakom den minskning av anslaget som Sverigedemokraterna föreslagit.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att delvis tillstyrka motion 2014/15:2575 (M, C, FP, KD) yrkande 16 och tillstyrka motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del och yrkande 2 från allianspartierna och tillstyrka propositionens förslag i de delar de överensstämmer med motionsförslagen samt att avstyrka propositionens övriga anslagsförslag och motion 2014/15:2954 (SD) yrkande 1 i denna del (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:2 Studiemedel

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 14 880 700 000 kronor till anslaget 1:2 *Studiemedel* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får vidare

användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Regeringen beräknar och föreslår förändringar på anslagsnivån enligt följande:

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår ökade medel för fler utbildningsplatser på bl.a. lärar- och förskollärarytbildningar, på kompletterande pedagogisk utbildning samt på vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar, vilket innebär att anslaget ökas med 172 000 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 264 000 000 kronor 2016, 391 000 000 kronor 2017 och med 530 000 000 kronor 2018.

Med anledning av att ökade medel föreslås fler utbildningsplatser på kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk eftergymnasial utbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 870 000 kronor 2015 samt beräknar att det ökar med 3 870 000 kronor årligen fr.o.m. 2016.

Regeringen föreslår även ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, vilket innebär att anslaget ökas med 73 200 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 148 100 000 kronor 2016, 151 800 000 kronor 2017 och med 157 300 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår vidare medel för utbildningsplatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux) och kommunal vuxenutbildning (komvux), vilket innebär att anslaget ökas med 483 200 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 487 800 000 kronor 2016, 498 000 000 kronor 2017 och med 515 000 000 kronor 2018.

Ökade medel föreslås för fler utbildningsplatser på folkhögskolans allmänna kurs. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 73 400 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 98 600 000 kronor 2016, 100 400 000 kronor 2017 och med 103 200 000 kronor 2018.

Regeringen bedömer även att den högre bidragsnivån inom studiemedlen under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning för studier på dessa nivåer. Detta är ett led i införandet av ett utbildningskontrakt för unga arbetslösa som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 314 500 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 316 500 000 kronor 2016, 322 300 000 kronor 2017 och med 332 300 000 kronor 2018.

Regeringen bedömer att den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör kunna lämnas till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 98 900 000 kronor

2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 197 700 000 kronor 2016, 2017 och 2018.

Regeringen gör vidare bedömningen att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att studera kortare kurser inom komvux, universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet aktivitetsstöd. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 42 800 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 61 700 000 kronor 2016, 62 900 000 kronor 2017 och med 64 900 000 kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkningen av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms anslagsbelastningen öka med 42 400 000 kronor 2015.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Utgiftsnivån bedöms öka med 321 600 000 kronor 2015 jämfört med 2014. Jämfört med de antaganden om antalet studiemedelstagare under 2014 som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms antalet studiemedelstagare öka.

Anslagsförändringar på grund av övriga skäl

Regleringsbeloppet när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften blir ca –55 000 000 kronor, jämfört med ca –209 000 000 kronor för 2014. Regleringsbeloppet fastställs av Försäkringskassan och utgör skillnaden mellan den löpande inbetalda preliminära avgiften och den statliga ålderspensionsavgiften.

Motionerna

I flerpartimotionen 2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 10 föreslås att satsningen på den högre bidragsnivån inom studiemedlet för arbetslösa ungdomar mellan 20 och 24 år även ska omfatta nyanlända invandrare som slutfört sin etableringsplan.

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del föreslås en minskning av anslaget med 591 089 000 kronor.

I yrkande 3 föreslås en förlängning av möjligheten för unga att få den högre bidragsnivån inom studiemedlet för att fler ungdomar ska slutföra sin utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå.

I kommittémotion 2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 1 i denna del föreslås en höjning av anslaget med 303 000 000 kronor. Enligt motionären behövs en höjning av anslaget till följd av att kostnaderna ökar då 10 000 nya platser föreslås inom den kommunala vuxenutbildningen och yrkeshögskolan.

Utskottets ställningstagande³

Anslaget 1:2 *Studiemedel* minskar med 591 089 000 kronor för 2015 jämfört med regeringens förslag.

Utskottet vill inledningsvis framhålla studiemedelssystemets centrala roll i det livslånga lärandet. I det kunskapsamhälle som vi lever i blir det livslånga lärandet en nödvändighet för alla människor. Alla måste vara öppna för att skaffa sig nya kunskaper hela livet. Det måste därför finnas goda förutsättningar för studier oavsett var i livet man befinner sig. Studiemedelssystemet har, utöver de i ett internationellt perspektiv generösa nivåerna, flera inslag som främjar det livslånga lärandet, t.ex. tilläggs lån som syftar till att rekrytera något äldre studerande som tidigare har arbetat och möjligheten för dem som är 25 år eller äldre att studera på grundskole- och gymnasienivå med studiemedel med den högre bidragsnivån (ca 73 procent av totalbeloppet).

Utskottet vill vidare när det gäller den högre utbildningen betona att Sverige aldrig har haft en så välutbildad befolkning som nu. Över en tredjedel av befolkningen i åldern 19–34 år har en eftergymnasial utbildning. Alliansregeringen utökade under sina år vid makten antalet nybörjarplatser på högskolan och satsade på bristutbildningar och kvalitet i högskoleutbildningarna.

Under 2015 vill allianspartierna utöka antalet platser på olika högskoleutbildningar med drygt 4 000 platser, vilket innebär att 44 000 000 kronor mindre avsätts inom anslaget 2015 jämfört med regeringens förslag. Vidare behöver anslaget ökas med 9 370 000 kronor 2015 jämfört med regeringens förslag på grund av att fler utbildningsplatser föreslås på kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk eftergymnasial utbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434). Allianspartierna gör även en behovsanpassning av yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux). Den tillfälliga yrkesvuxsatsningen upphör vid årsskiftet. Då det fortfarande bedöms att det finns ett utbildningsbehov bland de arbetslösa görs en satsning på behovsanpassning av yrkesvux. Medel som avsätts till kommunal vuxenutbildning (komvux) och yrkesvux minskas med 188 900 000 kronor 2015 jämfört med den höjning som regeringen föreslår.

Utskottet står bakom allianspartiernas förslag och prioriteringar i fråga om fler utbildningsplatser och det ökade behov av studiemedel det leder till och ser inga skäl att ställa sig bakom de satsningar som regeringen eller Sverigedemokraterna föreslår.

Utskottet delar vidare allianspartiernas uppfattning att den högre bidragsnivån inom studiemedlen även i fortsättningen under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning för studier på dessa nivåer.

³ Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

Utskottet noterar att även regeringen vill se en förlängning av satsningen för arbetslösa ungdomar. Det är dock inte längre aktuellt att se satsningen som ett led i införandet av utbildningskontrakt för unga arbetslösa som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Satsningen ska även omfatta nyanlända invandrare i åldern 20–24 år. Förändringarna innebär att 294 100 000 kronor mindre än vad regeringen föreslår avsätts 2015 för att finansiera den högre bidragsnivån för vissa grupper.

Inom anslaget ska 132 670 000 kronor avsättas 2015 då möjligheten att lämna den högre bidragsnivån inom studiemedlen till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år ska fortgå och då en förlängning av folkhögskolesatsningen innebär att ett ökat behov av medel uppstår. Kustbevakningens aspirantutbildning tillförs enligt förslaget 24 platser, vilket innebär att 441 000 kronor avsätts för dessa platser 2015.

Det är inte längre aktuellt att avsätta medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan och fler utbildningsplatser på folkhögskolans allmänna kurs. Det är heller inte aktuellt med minskade medel för att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att studera kortare kurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux), universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet aktivitetsstöd.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att tillstyrka motionerna 2014/15:2574 (M, C, FP, KD) yrkande 10, 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del och yrkande 3 från allianspartierna och att tillstyrka propositionens förslag i de delar de överensstämmer med motionsförslagen samt att avstyrka propositionens övriga anslagsförslag och motion 2014/15:2954 (SD) yrkande 1 i denna del (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:3 Avsättning för kreditförluster

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 1 809 739 000 kronor till anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för avsättning till kreditreserv för utgifter för konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt för förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. 2014 enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för avsättning till kreditreserv för att täcka kostnader för nedskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti samt för avskrivning av återkrav som avser lån.

Regeringen beräknar och föreslår förändringar på anslagsnivån enligt följande:

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår att totalbeloppet inom studiemedlen ska höjas med 1 001 kronor per studiemånad, vilket innebär att anslaget ökas med 160 500 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 157 300 000 kronor 2016, 157 200 000 kronor 2017 och 160 800 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår vidare ökade medel för fler utbildningsplatser inom bl.a. lärar- och förskollärarytbildningar, inom kompletterande pedagogisk utbildning samt inom vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar, vilket innebär att anslaget ökas med 17 000 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 26 000 000 kronor 2016, 39 000 000 kronor 2017 och med 52 000 000 kronor 2018.

Med anledning av att ökade medel föreslås för fler utbildningsplatser på kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk högskoleutbildning eller annan avslutad utländsk eftergymnasial utbildning som motsvarar en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) föreslår regeringen att anslaget ökas med 400 000 kronor 2015.

Regeringen föreslår ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, vilket innebär att anslaget ökas med 6 300 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 12 800 000 kronor 2016, 13 100 000 kronor 2017 och med 13 500 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår vidare medel för fler utbildningsplatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux) och kommunal vuxenutbildning (komvux), vilket innebär att anslaget ökas med 32 000 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 32 300 000 kronor 2016, 32 900 000 kronor 2017 och med 34 100 000 kronor 2018.

Ökade medel föreslås för fler utbildningsplatser inom folkhögskolans allmänna kurs. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 3 900 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 5 200 000 kronor 2016, 5 300 000 kronor 2017 och med 5 500 000 kronor 2018.

Regeringen bedömer att den högre bidragsnivån inom studiemedlen under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning för studier på dessa nivåer. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 3 300 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 3 300 000 kronor 2016, 3 400 000 kronor 2017 och med 3 500 000 kronor 2018.

Regeringen bedömer vidare att den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör kunna lämnas till studerande inom kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 2 100 000 kronor 2016, 2017 och 2018.

Regeringen gör även bedömningen att det ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att under vissa förutsättningar studera kortare kurser inom komvux, universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet

aktivitetsstöd. Regeringen föreslår att anslaget minskar med 1 420 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 2 050 000 kronor 2016, 209 000 000 kronor 2017 och 2 170 000 kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar utgifterna på anslaget är främst prisbasbeloppet men även i viss mån nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret. Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkningen av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms anslagsbelastningen öka med 1 700 000 kronor 2015.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrade volymer av utlånade medel och av förändringar i förlustavskrivningar på lån som tagits före 2014. Jämfört med de antaganden om volymer som låg till grund för beräkningen av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms anslagsbelastningen vara i princip oförändrad 2015.

Motionen

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del föreslås en minskning av anslaget med 438 132 000 kronor bl.a. med hänvisning till avskaffad åldersavskrivning av studielån. I yrkande 5 föreslås en höjning av studiemedlets lånedel med 1 000 kronor per studiemånad.

Utskottets ställningstagande⁴

Anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* minskar med 438 132 000 kronor för 2015 jämfört med regeringens förslag.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att studiestödssystemet i Sverige är ett av världens mest generösa och att det bör förbli det. Mot den bakgrunden välkomnar utskottet allianspartiernas förslag att studiemedelsbeloppet ska höjas fr.o.m. den 1 januari 2015, i syfte att förbättra de studerandes möjligheter att fokusera på sina studier, och därmed även skapa förutsättningar för att öka genomströmningen i utbildningarna. Utskottet ställer sig bakom förslaget om en höjning av studiemedlets lånedel, men ändrar höjningen till 1 001 kronor per studiemånad av administrativa skäl. Ändringen har ingen anslagspåverkan. Förslaget innebär således att lånedelen höjs med 1 001 kronor per studiemånad, så att studiemedlets totalbelopp blir 10 777 kronor per studiemånad 2015.

⁴ Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, FP, C, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

Studiemedlet kommer därmed med bred marginal ha den högsta köpkraften sedan det infördes. När det gäller nivån på studiemedlet vill utskottet påminna om att riksdagen ställt sig bakom höjningar av studiemedelsbeloppen 2010 och 2011 (prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2, rskr. 2009/10:127 och prop. 2010/11:1 utg.omr. 15, bet. 2010/11:UbU2, rskr. 2010/11:136). Till detta ska läggas de senaste årens stora höjningar av fribeloppet, dvs. den inkomst en studerande får ha under ett kalenderhalvår utan att studiemedlet minskas, som riksdagen också ställt sig bakom (prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2, rskr. 2009/10:127 och prop. 2013/14:1 utg.omr. 15, bet. 2013/14:UbU2, rskr. 2013/14:105).

Fribeloppshöjningarna har ytterligare förbättrat studenternas ekonomiska situation.⁵

Utskottet ser vidare positivt på att regeringen föreslagit samma nivåhöjning av studiemedlet som allianspartierna.

Höjningen av totalbeloppet inom studiemedlen innebär att inom anslaget avsätts 58 900 000 kronor mindre jämfört med regeringens förslag på grund av huvudsakligen en avskaffad åldersavskrivning för studielån och återkrav av studiemedel men även att ett färre antal utbildningsplatser föreslås i förhållande till regeringens förslag. Ett minskat antal utbildningsplatser inom vissa högskoleutbildningar innebär att 6 000 000 kronor mindre avsätts 2015 inom anslaget jämfört med regeringens förslag. Ytterligare 100 000 kronor avsätts 2015 inom anslaget jämfört med regeringens förslag på grund av fler utbildningsplatser inom vissa kompletterande utbildningar. Allianspartierna gör även en behovsanpassning av yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning (yrkesvux). Medel till kommunal vuxenutbildning (komvux) och yrkesvux inom anslaget minskar därför med 12 500 000 kronor jämfört med regeringens föreslagna höjning.

Utskottet ställer sig bakom förslagen om avskaffad åldersavskrivning för studielån och återkrav av studiemedel. Förslagen innebär att åldersavskrivningen av studielån, som i dag sker vid utgången av det år då låntagaren fyller 67 år, avskaffas. Även motsvarande åldersavskrivning i fråga om återkrav av studiemedel (studiebidrag och studielån) tas bort enligt förslaget. Studielån ska dock fortsatt skrivas av om det finns synnerliga skäl för det eller om låntagaren avlider. Återkrav ska fortsatt skrivas av vid dödsfall. Förslagen innebär att minskade medel behöver avsättas till kreditreserven och att anslaget kan minskas med 350 000 000 kronor 2015. Utskottet har under beredningen av ärendet fått information från Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om att förslaget kan vara underfinansierat om det inte träder i kraft den 1 januari 2015. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan och förutsätter att regeringen skyndsamt återkommer med förslag om avskaffad åldersavskrivning.

Ytterligare 1 610 000 kronor ska avsättas 2015 inom anslaget på grund av möjligheten att lämna den högre bidragsnivån inom studiemedlen till

⁵ Fribeloppet uppgår till ca 172 400 kronor per kalenderår (40 veckor) vid heltidsstudier 2014.

arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år ska fortgå och då en förlängning av folkhögskolesatsningen görs. Inom anslaget ska 200 000 kronor avsättas 2015 för att i vissa fall lämna den högre bidragsnivån inom studiemedlen till nyanlända invandrare i åldern 20–24 år. Kustbevakningens aspirantutbildning föreslås tillföras 24 platser, vilket innebär att ytterligare 38 000 kronor 2015 ska avsättas inom anslaget.

Det är inte längre aktuellt att avsätta medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan och fler utbildningsplatser på folkhögskolans allmänna kurs. Det är heller inte aktuellt med minskade medel för att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att studera kortare kurser inom komvux, universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet aktivitetsstöd.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att tillstyrka motionerna 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del och yrkande 5 från allianspartierna och att tillstyrka propositionens förslag i de delar de överensstämmer med motionsförslagen samt att avstyrka propositionen övriga anslagsförslag (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 888 067 000 kronor till anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för statens utgifter när det gäller nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån som upplånats efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Regeringen beräknar och föreslår förändringar på anslagsnivån enligt följande:

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår att totalbeloppet inom studiemedlen ska höjas med 1 001 kronor per studiemånad, vilket innebär att anslaget ökas med 3 400 000 kronor 2015.

Regeringen föreslår ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, vilket innebär att anslaget ökas med 500 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 1 100 000 kronor 2016, 1 100 000 kronor 2017 och med 1 200 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår medel för utbildningsplatser inom yrkesvux och komvux. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 900 000 kronor 2015.

Regeringen beräknar att anslaget ökar med 900 000 kronor 2016, 900 000 kronor 2017 och med 1 000 000 kronor 2018.

Ökade medel föreslås vidare för fler utbildningsplatser inom folkhögskolans allmänna kurs, vilket innebär att anslaget ökas med 100 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 300 000 kronor 2016, 600 000 kronor 2017 och med 1 200 000 kronor 2018.

Regeringen bedömer att den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör kunna lämnas till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning för studier på dessa nivåer. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 300 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 300 000 kronor 2016, 2017 och 2018.

Regeringen bedömer att den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör kunna lämnas till studerande inom kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 100 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget ökar med 200 000 kronor 2016, 2017 och 2018.

Regeringen gör bedömningen att det ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att under vissa förutsättningar studera kortare kurser inom komvux, universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet aktivitetsstöd. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 120 000 kronor 2015. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 180 000 kronor 2016, 180 000 kronor 2017 och med 190 000 kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar statens utgifter för studiemedelsräntor är nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret och prisbasbeloppet. Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkningen av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms anslagsbelastningen minska med 125 800 000 kronor 2015.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrade volymer av utlånade medel. Jämfört med de antaganden om volymer som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2014 bedöms anslagsbelastningen öka med 90 600 000 kronor 2015.

Motionen

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del föreslås en minskning av anslaget med 2 289 000 kronor.

Utskottets ställningstagande⁶

Anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsrättor* minskar med 2 289 000 kronor för 2015 jämfört med regeringens förslag.

Anslaget ska tillföras 130 000 kronor 2015 på grund av bl.a. folkhögskolesatsningen.

Det är inte längre aktuellt att avsätta medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, fler utbildningsplatser inom yrkesvux och komvux, att lämna den högre bidragsnivån inom studiemedlen till arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Det är heller inte aktuellt med minskade medel för att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt för deltagare i sysselsättningsfasen att studera kortare kurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux), universitet och högskola samt inom yrkeshögskolan med bibehållet aktivitetsstöd.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att tillstyrka motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del från allianspartierna och att tillstyrka propositionens förslag i de delar de överensstämmer med motionsförslagen samt att avstyrka propositionens övriga anslagsförslag (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 61 150 000 kronor till anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag). Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får vidare användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

⁶ Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, FP, C, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts några motioner med anledning av propositionen som avviker från regeringens förslag om anslagsnivå (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 27 000 000 kronor till anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för budgetåret 2015.

Anslaget får användas för utgifter för produktion av studielitteratur för högskolestuderande som är synskadade, rörelsehindrade eller dyslektiker och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera produktionsmetoder.

Anslaget får även användas för utgifter för räntor och amortering av lån för att utveckla en talboksproduktion baserad på inläsning genom s.k. talsyntes till den del dessa utgifter inte har finansierats med de medel som för budgetåret 2005 tilldelats det under utgiftsområde 16 uppförda anslaget 25:74 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2016. Regeringen anger som skäl för sitt förslag att Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande som är synskadade, rörelsehindrade eller dyslektiker. Produktionen sker i form av beställningar under 2015 som innebär utgifter följande budgetår.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts några motioner med anledning av propositionen som avviker från regeringens förslag om anslagsnivå (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till bemyndigande.

1:8 Centrala studiestödsnämnden

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 183 164 000 kronor till anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för budgetåret 2015. Jämfört med 2014 ökar anslagsbeloppet med 2 674 000 kronor (1,4 procent) till följd av pris- och löneomräkning.

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringen beräknar och föreslår förändringar på anslagsnivån enligt följande:

Regeringen gör bedömningen att vissa studiestödsavgifter bör höjas (expeditionsavgiften för debitering av årsbelopp och avgiften vid påminnelse om förfallna årsbelopp). Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 159 000 000 kronor 2015. Beloppet är detsamma som den förväntade ökade avgiftsinkomsten.

För att bidra till att finansiera prioriterade satsningar föreslår regeringen att anslaget minskas med 313 000 kronor 2015.

En omfördelning görs från CSN:s förvaltningskostnader för finansiering av gemensam e-förvaltning under åren 2015–2018. Alla myndigheter med över 500 årsarbetare, exklusive universitet och högskolor m.fl., samt ett antal utpekade myndigheter med färre än 500 årsarbetare ingår. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 89 000 kronor 2015.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Det ekonomiska målet för den avgiftsfinansierade verksamheten är att avgiftsintäkterna ska bidra till verksamhetens finansiering. CSN bör undantas från bestämmelsen i 15 § anslagsförordningen (2011:223) om att inkomster som en myndighet får disponera och som till en obestämd del ska täcka utgifterna i en viss verksamhet ska redovisas mot anslag på samma grund som utgifterna. I stället ska inbetalade avgifter redovisas mot anslaget. Avgifterna avser expeditionsavgifter, påminnelseavgifter, uppläggningsavgifter och övriga administrativa avgifter.

För 2015 föreslår regeringen, som framgått ovan, att 183 164 000 kronor ska anslås till anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden*. Regeringen förväntar att de totala kostnaderna för CSN:s offentligrättsliga verksamhet 2015 uppgår till 799 500 000 kronor. För 2015 förväntas de avgiftsintäkter som får disponeras av CSN uppgå till 606 000 000 kronor, vilket motsvarar ca 76 procent av de beräknade kostnaderna.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2015 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning

uppgår till högst 206 000 000 000 kronor. Regeringen anger som skäl för förslaget att den totala skulden för studielån hos Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 198 900 000 000 kronor vid utgången av 2014. Nettoupplåningen för 2015 beräknas till omkring 6 498 000 000 kronor, beslut av återkravskapital till 157 000 000 kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till 18 000 000 kronor.

Motionen

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del föreslås en ökning av anslaget med 5 483 000 kronor.

Utskottets ställningstagande⁷

Anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* ökar med 5 483 000 kronor för 2015 jämfört med regeringens förslag.

CSN:s administrativa kostnader beräknas öka med 5 000 000 kronor på grund av förslaget om att införa en examenspremie (jfr anslag 1:7 *Examenspremie* nedan), vilket innebär att denna summa ska avsättas inom anslaget 2015.

Inom anslaget ska 1 000 000 kronor avsättas 2015 på grund av att CSN ska genomföra riktade informationsinsatser när det gäller aktivitetskrav.

Anslaget behöver jämfört med regeringens förslag minska med 428 000 kronor på grund av att mer medel omfördelas från CSN:s förvaltningsanslag för att finansiera kostnader för gemensam e-förvaltning.

Utskottet delar regeringens bedömning att vissa studiestödsavgifter bör höjas (expeditionsavgiften för debitering av årsbelopp och avgiften vid påminnelse om förfallna årsbelopp) fr.o.m. den 1 januari 2015. Anslaget minskas med 159 000 000 kronor 2015. Beloppet är detsamma som den förväntade ökade avgiftsinkomsten.

Utskottet delar de avvägningar som ligger bakom allianspartiernas förslag om anslagsnivå.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att tillstyrka motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del från allianspartierna och att tillstyrka propositionens förslag i de delar de överensstämmer med motionsförslagen samt att avstyrka propositionens övriga anslagsförslag (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till bemyndigande.

⁷ Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, FP, C, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Propositionen

Anslaget

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar 13 762 000 kronor till anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för budgetåret 2015. Jämfört med 2014 ökar anslagsbeloppet med 104 000 kronor (0,7 procent) till följd av pris- och löneomräkning.

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

För att bidra till att finansiera prioriterade satsningar föreslår regeringen att anslaget minskas med 12 000 kronor 2015.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts några motioner med anledning av propositionen som avviker från regeringens förslag om anslagsnivå (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

1:7 Examenspremie (nytt anslag)⁸

Motionen

I flerpartimotion 2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del föreslås att ett nytt anslag 1:7 *Examenspremie* inrättas och tillförs 60 000 000 kronor för 2015. I yrkande 4 föreslås att en skattefri examenspremie införs för den som avlägger en examen som ämneslärare inom matematik, fysik, kemi, biologi och teknik. Premien uppgår till 25 000 kronor per ämne med ett tak på 75 000 kronor per student. Vidare föreslås att en skattefri examenspremie på 50 000 kronor införs under perioden 2015–2021 för den som avlägger en speciallärare- eller specialpedagogexamen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att det finns en stor och akut brist på utbildade lärare inom vissa områden som är väl känd sedan länge. Att det är brist på arbetssökande med ämneskombinationen matematik och naturvetenskap och att bristen kommer att bestå fram till 2030 framgår av Statistiska centralbyråns (SCB) rapport *Trender och prognoser 2011* samt av en rapport från Högskoleverket (2012:22). Även när det gäller speciallärare

⁸ Ledamöterna från allianspartierna har under beredningen av ärendet lämnat förtydliganden av motion 2014/15:2840 (M, FP, C, KD) och även lämnat uppgift om anslagsnivåer och satsningar inom anslagen.

och specialpedagoger är rekryteringsläget problematiskt. I budgetpropositionen för 2014 anges att andelen elever som är i behov av särskilt stöd ökar; således ökar även behovet av lärare med specialpedagogisk kompetens (prop. 2013/14:1 s. 59). SCB:s rapport *Trender och prognoser 2011* visar att det råder brist på sökande med speciallärar- och specialpedagogutbildning till de tjänster som arbetsgivare utlyser, och rapportens prognos för de kommande 15 åren för de båda yrkesgrupperna är att det kommer att råda en ökad brist.

Den akuta bristen på lärare inom vissa ämnen fordrar enligt utskottet unika åtgärder. Utskottet välkomnar därför allianspartiernas förslag om en examenspremie i syfte att locka fler att välja och fullfölja utbildningar som leder till speciallärarexamen, specialpedagogexamen eller ämneslärarexamen inom matematik, biologi, kemi, fysik eller teknik. Utskottet anser att förslaget om en examenspremie är en mer verkningsfull åtgärd för att vända utvecklingen än regeringens bedömning i budgetpropositionen att studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik bör kunna få den högre bidragsnivån⁹ inom studiemedlen. Utskottet föreslår därför ett nytt anslag, 1:7 *Examenspremie*, som tillförs 60 000 000 kronor för 2015.

För att genomföra förslaget om examenspremier konstaterar utskottet att det behövs visst författningsarbete innan förslaget kan träda i kraft. Utskottet förutsätter att regeringen skyndsamt återkommer med relevanta förslag så att examenspremien kan träda i kraft.

Utskottet har här redovisat sina närmare skäl för att tillstyrka motion 2014/15:2840 (M, C, FP, KD) yrkande 1 i denna del och yrkande 4 från allianspartierna (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9). Utskottets förslag till anslag finns i betänkandets bilaga 3.

Lagförslag om ändring i studiestödslagen

Propositionen

Regeringen föreslår att studiemedlens totalbelopp höjs med 1 001 kronor per studiemånad för en heltidsstuderande fr.o.m. den 1 januari 2015. Regeringen anger som skäl för sitt förslag att studiemedlen är den viktigaste finansieringskällan för de flesta studerande på olika utbildningsnivåer. Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Totalbeloppet och bidragsbeloppen är kopplade till prisbasbeloppet och beräknas per vecka. I syfte att ge de studerande en bättre ekonomisk situation föreslår regeringen att studiemedlens totalbelopp ska höjas. Enligt förslaget höjs totalbeloppet från 5,07 procent till 5,59 procent av prisbasbeloppet per vecka för en heltidsstuderande fr.o.m. den 1 januari 2015. Totalbeloppet blir därmed 1 001 kronor högre per studiemånad vid heltidsstudier, dvs. 10 777 kronor 2015.

⁹ Det finns två olika nivåer på bidraget inom studiemedlet, en generell och en högre. För 2014 utgör den generella bidragsnivån 31,3 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 73 procent.

Studiestödslagen (1999:1395) ändras i enlighet med detta. Höjningen utgörs av lån, vilket innebär att låneandelen justeras. Storleken på studiebidraget ska kvarstå oförändrad. Beloppsnivåerna är knutna till studieomfattning och ska anpassas därefter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har redovisat sina närmare skäl till att tillstyrka regeringens höjning av studiemedlets totalbelopp under anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* och hänvisar till det ställningstagandet.

Utskottet tillstyrker regeringens lagförslag (jfr utskottets förslag om anslag och bemyndiganden s. 9).

Särskilda yttranden

1. Anslag inom utgiftsområde 15 (S, MP, V)

Lena Hallengren (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V) och Roza Güclü Hedin (S) anför:

Ett Sverige som håller ihop

Sverige ska vara en global förebild, i vår utveckling, vår jämlikhet, vår jämställdhet och vårt ledarskap i klimatomställningen. Ett land som kännetecknas av alla människors lika värde, självförtroende, solidaritet och tron på att framtiden går att förändra. Sverige ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden. Där vi brygger över klyftor och där alla barn har möjligheter att förverkliga sin fulla potential. Vi kommer alltid att stå upp för ett öppet och humant samhälle!

Sverige befinner sig på flera viktiga områden i ett allvarligt läge. Arbetslösheten har bitit sig fast på höga nivåer. Överskott har vänts till underskott. Skolresultaten rasar och välfärden uppvisar stora brister. Klyftorna växer och ojämställdheten mellan kvinnor och män består. De sänkta klimatambitionerna och oviljan att med kraft ställa om till miljövänlig produktion riskerar vår natur, människors hälsa och Sveriges ekonomiska utveckling.

För tredje gången av tre möjliga efterlämnar en borgerlig regering stora hål i statens finanser. Ofinansierade skattesänkningar har bidragit till att underskotten i de offentliga finanserna har vuxit år efter år, även när konjunkturen stärks. Överskottsmålet nås inte. Nu ska underskotten steg för steg pressas tillbaka, så att Sverige inte längre bryter mot det finanspolitiska ramverket. Därför finansieras nya reformer fullt ut i den rödgröna budgeten.

En politik för fler jobb, präglad av både social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet, ger ökad sammanhållning och är avgörande för Sveriges utveckling. Sverige ska ha en välfärd att lita på. Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män ska minska. Sverige ska vara ett land som håller ihop.

Det är olyckligt och allvarligt att en riksdagsmajoritet bestående av de tidigare regeringspartierna och Sverigedemokraterna har avvisat ett budgetförslag med denna inriktning, till förmån för ett alternativ som fortsätter på en väg som väljarna sa nej till vid valet den 14 september. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet ser fördelningen inom utgiftsområde 15 som en del av budgetpropositionens förslag som en helhet. Vi har därför valt att avstå från att delta i beslutet om anslag inom utgiftsområde 15. Vi vill se följande inriktning av politiken inom utgiftsområdet.

Anslagen inom utgiftsområdet borde ha utformats i enlighet med regeringens framlagda förslag till budgetproposition som stöds av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i riksdagen.

Regeringens budgetförslag har som utgångspunkt att studiestödssystemet i Sverige är och ska förbli ett av världens mest generösa. Studiestödet skapar möjligheter att studera vidare eller återuppta tidigare studier. På detta sätt bidrar systemet till att bygga vårt land starkare genom mer kunskap, mer kompetens och mer bildning.

Regeringen föreslår ett nytt kunskapslyft i syfte att ge vuxna ytterligare möjligheter till utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. Det är en ambitionshöjning i utbildningspolitiken. Genom kraftfulla satsningar på fler platser inom yrkeshögskolan, yrkesvux, komvux och inom folkhögskolan skapas förutsättningar att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten och den långtidsarbetslöshet som drabbat många människor. Ett kunskapslyft som tar sikte på att ge personer utbildning och som svarar mot arbetsmarknadens behov är därför av avgörande betydelse för att fler ska ges möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa satsningar innebär också att regeringen avsätter ca 591 miljoner kronor mer till studiemedel än Alliansen som sätter stopp för dessa viktiga reformer.

Regeringen föreslår att studiemedelsbeloppet ska höjas fr.o.m. den 1 januari 2015, i syfte att ge de studerande en bättre ekonomisk situation och förbättra deras möjligheter att fokusera på sina studier. Förslaget innebär att lånedelen höjs med ca 1 000 kronor per studiemånad, så att studiemedlens totalbelopp blir 10 777 kronor per studiemånad. Studiemedlet kommer därmed med bred marginal att ha den högsta köpkraften sedan det infördes.

För att stödja arbetslösa ungdomar avser regeringen att, stegvis fr.o.m. 2015, införa en 90-dagarsgaranti. Som en viktig del av garantin avser regeringen att införa utbildningskontrakt för unga arbetslösa som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning. Som ett led i införandet av utbildningskontrakt bör de möjligheter som finns i dag för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år att under vissa förutsättningar få den högre bidragsnivån inom studiemedlen finnas kvar och framöver anpassas till hur garantin utformas. Vi beklagar att Alliansen sänker ambitionen på detta område och att det nu blir färre arbetslösa ungdomar som kan ta del av det högre bidraget.

Avskaffad åldersavskrivning för studielån och återkrav av studiemedel

Det är mycket olyckligt att Alliansen nu driver igenom förslagen om avskaffad åldersavskrivning för studielån och återkrav av studiemedel. Som många av de instanser som har avstyrkt förslaget påpekar är de ekonomiska konsekvenserna osäkra, och förändringen innebär en ytterst marginell besparing för staten i en tämligen avlägsen framtid. Förslaget missgynnar särskilt kvinnor med låga inkomster och låga pensioner på ett orimligt sätt,

vilket är olyckligt ur ett jämställdhetsperspektiv, och drabbar de individer som trots studier inte har haft tillräcklig inkomst för att lyckas återbetala sina lån innan utgången av det år då de fyller 67 år.

CSN anser att det finns en stor osäkerhet om de framtida avskrivningarna kommer att minska med 350 miljoner kronor. Myndigheten visar i sitt remissvar att det saknas en konsekvensbeskrivning av hur förslaget förhåller sig till målen för studiestödet. Detta anser vi är mycket allvarligt då målen är att studiestödet ska verka rekryterande och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska även utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Vi beklagar att Alliansen driver igenom ett förslag som är en osäker besparing men som riskerar att drabba individer hårt, särskilt kvinnor och personer med låga inkomster.

Examenspremier till vissa lärare

Vår utgångspunkt är att alla elever ska få möta kunniga och engagerade lärare som känner sig högt värderade i sitt yrke. Regeringen vill bidra till en positiv utveckling av läraryrkets status och attraktivitet så att lärarförsörjningen kan tryggas och så att alla elever får sin undervisning av behöriga lärare. Vi anser att det behöver tas ett mer långsiktigt och samlat grepp kring bl.a. rekryteringen av fler lärare och förskollärare. För detta anser regeringen att en nationell samlings behövs komma till stånd. Därför avser regeringen att påbörja ett samtal med olika berörda aktörer om vad som gemensamt, på såväl nationell som lokal nivå, kan göras för att stärka och öka attraktiviteten för läraryrket. I syfte att här och nu locka fler personer att utbilda sig till lärare anser regeringen att den högre bidragsnivån inom studiemedlen även ska kunna lämnas för studier på den s.k. kompletterande pedagogiska utbildningen som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik.

Därför är det olyckligt att Alliansen nu driver igenom sitt förslag om en examenspremie till vissa lärare. Ett förslag som remissinstanserna i huvudsak menar att det är mycket tveksamt om det löser grundproblemet med den tilltagande lärarbristen inom vissa ämnen vare sig på kort eller lång sikt. Att generellt höja läraryrkets status och lärares löner är det allra viktigaste och en nödvändighet för att rekrytera studenter till lärarutbildningarna enligt många remissinstanser. Därför menar vi att vi i stället brett och över blockgränsen borde diskutera långsiktiga lösningar för hur läraryrkets attraktivitet kan höjas och lärarutbildningens kvalitet förbättras.

Ersättning till elever på lärlingsutbildning

I januari 2014 infördes en kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning, s.k. lärlingsersättning, på 1 000 kronor per studiemånad. Vi

tycker att det är rimligt att utvärdera resultatet av denna förändring i stället för att i dagsläget prioritera en fördubbling av ersättningen.

2. Anslag inom utgiftsområde 15 (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Carina Herrstedt (SD) anför:

Sverigedemokraterna är ett socialkonservativt parti med nationalistisk grundsyn som betraktar värdekonservatism och upprätthållandet av en solidarisk välfärdsmodell som de viktigaste verktygen i byggandet av det goda samhället. Partiets övergripande mål är att formera en demokratisk, politisk rörelse som slår vakt om den gemensamma nationella identitet som har utgjort grunden för framväxten av välfärdsstaten och vårt lands fredliga och demokratiska utveckling.

Sverigedemokraterna eftersträvar ett försiktigt framåtskridande som baseras på varsamhet, eftertanke och långsiktigt ansvarstagande. Vi eftersträvar ett demokratiskt, jämställt och miljövänligt samhälle där alla medborgare skyddas av, och är lika inför, lagen. Genom att kombinera frihet och trygghet, individualism och gemenskap hoppas vi kunna skapa ett folkhem som i så hög grad som möjligt är präglad av trygghet, välstånd, demokrati och en stark inre solidaritet.

Sverigedemokraterna står fritt från såväl socialismens som liberalismens ekonomiska teorier och kan därför inta ett pragmatiskt och verklighetsanpassat förhållningssätt i ekonomiska frågor. Förutsatt att det kan gagna Sverige och dess medborgare är vi öppna för samtal, diskussioner och samarbeten med alla andra partier.

I vår höstbudget stakar vi ut våra viktigaste visioner för de kommande åren. Vi visar att det inte måste finnas någon motsättning mellan ekonomisk tillväxt och sysselsättning å den ena sidan och allmän välfärd, trygghet och socialt ansvarstagande å den andra.

Rent statsfinansiellt är Sveriges ekonomiska utgångsläge relativt gott. Däremot biter sig arbetslösheten alltför fast vid oroväckande höga nivåer. Vår avsikt är att skapa förutsättningar för Sveriges befintliga arbetskraft att möta den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden.

Sverigedemokraterna ställer sig otvetydigt bakom de finanspolitiska hörnstenarna om överskottsmål för den offentliga sektorn, utgiftstak samt krav på kommuner och landsting om god ekonomisk hushållning.

På grund av det beslut som fattades den 3 december i kammaren vill vi sverigedemokrater härmed tydliggöra vår ställning och vårt agerande. Vid voteringen i kammaren gav Sverigedemokraterna i första hand stöd till det egna budgetförslaget som hade inneburit betydande förbättringar för välfärden, ökad trygghet och stärkt ekonomi för bl.a. sjuka, personer med funktionshinder, pensionärer, förvärvsarbetare och barnfamiljer. De övriga partierna röstade ned vårt budgetförslag och stoppade de stora och fullt

finansierade satsningarna på trygghet och välfärd med hänvisning till att man inte ansåg att finansieringen av dessa reformer borde ske genom minskad invandring. Enligt vår mening tydliggjorde man därmed att fortsatt massinvandring är viktigare än alla välfärdsreformer tillsammans.

Efter att Sverigedemokraternas förslag fallit i voteringen kring statsbudgeten återstod endast de rödgrönas och Alliansens förslag. Sverigedemokraternas bedömning var att nettoeffekten för samhället av de bägge förslagen var likvärdig. Denna analys delas av bl.a. John Hassler, professor i nationalekonomi och ordförande i Finanspolitiska rådet, som slagit fast: ”Det finns egentligen inte några fundamentala skillnader mellan alliansens och regeringens ekonomiska politik”.

Med utgångspunkt i vårt ansvar för det svenska samhällets långsiktiga stabilitet och välstånd och det principbeslut som fattats av den sverigedemokratiska riksdagsgruppen om att hädanefter försöka stoppa varje budgetproposition som innebär att invandringen ökar ytterligare från nuvarande, historiskt höga, nivåer, valde vi att stödja allianspartiernas budgetmotion.

Detta innebär inte att Sverigedemokraterna ställer sig bakom Alliansens budgetmotion i sak, utan detta var ett resultat av regeringens ovilja att inte ytterligare förvärpa en politik som i grunden skadar hela det svenska samhället. Hade vi lagt ned våra röster hade vi med säkerhet låst fast landet vid en destruktiv politik i fyra år. Vårt val och vårt agerande innebär också att om Alliansen skulle hålla fast vid sin politik utan att förändra den kommer vi framöver att hamna i ett liknande läge där vi också är beredda att fälla en eventuell alliansregering som lägger fram en lika samhällsskadlig invandringspolitik.

I Sverigedemokraternas utgiftsområdesmotion föreslår partiet en satsning på 5 000 nya platser inom komvux för att samhället ska kunna erbjuda en andra chans för individer att skaffa sig en stabil grundutbildning och därmed stärka sitt utgångsläge på arbetsmarknaden.

I vår strävan efter bättre matchning på arbetsmarknaden och lägre ungdomsarbetslöshet avsätter vi medel till att skapa 5 000 nya platser på yrkeshögskolan.

Sverigedemokraterna uppmärksammar också i utgiftsområdesmotion 15 bristen på vissa ämneslärare måste åtgärdas och föreslår därför att regeringen utreder om de mest akuta bristerna kan åtgärdas genom att stimulera till ett ökat antal sökande till ämneslärarutbildningar. Förslagsvis ska det ske genom att de som slutför sin utbildning inom avsatt tid, får sista årets studielån omvandlat till bidrag.

Då riksdagen har ställt sig bakom en annan budgetmotion och de utgiftsramar och beräkningar av inkomster som föreslås där har den också avslagit Sverigedemokraternas förslag till utgiftsramar och beräkningar av inkomster. Därför har vi valt att inte delta i beslutet om anslag inom utgiftsområde 15.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2014/15:1 Budgetproposition för 2015 utgiftsområde 15:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) (avsnitt 2.1 och 3.8.3).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2016 (avsnitt 3.8.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2015 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 206 000 000 000 kronor (avsnitt 3.8.8).
4. Riksdagen anvisar för budgetåret 2015 ramanslagen under utgiftsområde 15 Studiestöd enligt uppställning.

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förhöjt studiebidrag för nyanlända invandrare mellan 20 och 24 år som har slutfört sin etableringsplan.

2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att höja lärlingsersättningen för att ytterligare öka lärlingsutbildningens attraktionskraft och att pröva om ersättningen ska gå till arbetsgivaren när lärlingen har en lärlingsanställning.

2014/15:2840 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD):

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2015 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördubblad lärlingsersättning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förlängning av möjligheten för unga att få den högre bidragsnivån inom studiemedlet för att fler ungdomar ska slutföra sin gymnasieutbildning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en premie för speciallärar- eller specialpedagogexamen

liksom för ämneslärarexamen inom matematik, biologi, kemi, fysik eller teknik.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att höja studiemedlet.

2014/15:2954 av Carina Herrstedt m.fl. (SD):

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2015 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

BILAGA 2

Regeringens och oppositionspartiernas anslagsförslag

Förslag till anslag för 2015 inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen	
		M, C, FP, KD	SD
1:1 Studiehjälp	3 313 725	+91 000	-15 000
1:2 Studiemedel	14 880 700	-591 089	+303 000
1:3 Avsättning för kreditförluster	1 809 739	-438 132	
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	888 067	-2 289	
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	61 150		
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000		
1:8 Centrala studiestödsnämnden	183 164	+5 483	
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd Nya anslag	13 762		
1:7 Examenspremie		+60 000	
Summa för utgiftsområdet	21 177 307	-875 027	+288 000

BILAGA 3

Utskottets anslagsförslag

Förslag till beslut om anslag för 2015 inom
utgiftsområde 15 Studiestöd*Tusental kronor*

Ramanslag	Avvikelse från Utskottets förslag regeringen	
1:1 Studiehjälp	+91 000	3 404 725
1:2 Studiemedel	-591 089	14 289 611
1:3 Avsättning för kreditförluster	-438 132	1 371 607
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	-2 289	885 778
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	±0	61 150
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	±0	27 000
1:8 Centrala studiestödsnämnden	+5 483	188 647
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	±0	13 762
<i>Nytt anslag</i>		
1:7 Examenspremie	+60 000	60 000
Summa för utgiftsområdet	-875 027	20 302 280

BILAGA 4

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 11 § studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

11 §¹

Studiemedel får lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör

1. 5,07 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 3,80 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 2,54 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

1. 5,59 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 4,19 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 2,8 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Första stycket gäller bara om något annat inte följer av 14, 15, 16, 17, 18 eller 20 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.

2. Lagen tillämpas i fråga om studiemedel som lämnas för tid från och med den 1 januari 2015.

---

¹ Senaste lydelse 2010:2018.